

Д. М. Чорний

Полтавсько-харківське селянське повстання 1902

ПОЛТАВСЬКО-ХАРКІВСЬКЕ СЕЛЯНСЬКЕ ПОВСТАННЯ 1902 — масові збройні виступи селян Харківської та Полтавської губерній. Відбулися 9 березня — 3 квітня 1902. Причинами повстання стали безземелля, обтяжливі викупні платежі, численні податки. Воно розпочалося у Красноградському пов. в економії герцогів Мекленбург-Стреліцьких (с. Карлівка, нині місто Полтавського р-ну Полтавської обл.), де працювало 6 тис. найманих робітників, згодом поширилося на Богодухівський, Валківський, Полтавський пов. Охопило 336 сіл, зокрема у Валківському пов. — 18 волостей. Загалом у 4-х повітах селяни розгромили 105 садиб і поміщицьких маєтків (у Красноградському — 38, Валківському — 20). Виступи селян супроводжувалися захопленням і засіванням поміщицьких земель, руйнуванням цукрових заводів, сільгоспмашин та іншого майна, вивезенням цукру, сільськогосподарської худоби. Харківські осередки партії есерів, РСДРП, РУПу брали участь у пропаганді серед місцевого населення, намагаючись надати селянському руху організованості. Уряд кинув проти повсталих 9 батальйонів піхоти і 10 козацьких сотень. Керували каральними акціями губернатори, зокрема харківський — М. Смоленський. У ході збройних сутичок селян із каральними загонами повстання було жорстоко придушене. До суду віддано 992-х селян. Судові процеси проводили за зачиненими дверима у м. Валки (нині Богодухівського р-ну) і Костянтиноград (нині Красноград; обидва — Харківської обл.). Московські адвокати, які мали захищати селян, виступили із протестом проти втручання влади у розгляд справи і відмовилися брати участь у процесі, що викликало широкий суспільний резонанс. 836 учасників виступів засуджено до різних термінів ув'язнення. Селянські громади, члени яких брали участь у повстанні, зобов'язали сплатити поміщикам 800 тис. рублів компенсації. Повстання виявилось найпотужнішим серед 340 селянських виступів на території європейської частини Російської імперії та серед 145-ти виступів в Україні 1902.

Бібліографічний опис:

Полтавсько-харківське селянське повстання 1902 / Д. М. Чорний // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2023. – Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-881586>

2001-2024 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).